

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

per
P

WEZÄTAS MÄNADSHÄFTE

Nº 1

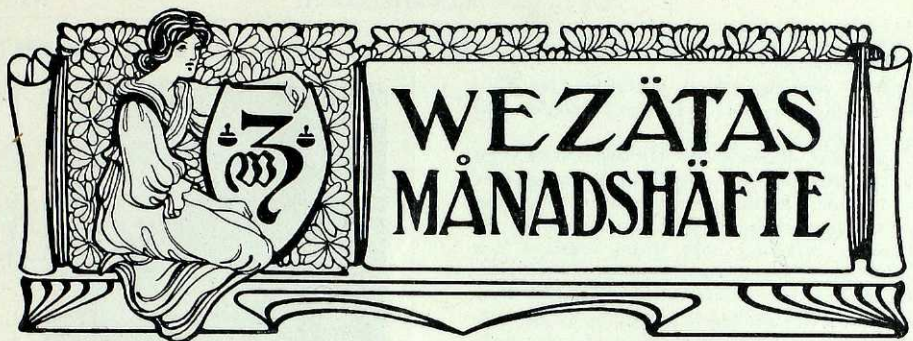

JANUARI

WILZATAS
MÄNDSHAFTE

1909

UTGIVVARE: WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI A.-B., GÖTEBORG

N:o 1

JANUARI

1902

ANMÄLAN

Enligt vedertaget bruk vid starrandet af en tidning böra »vi» också vara försedda med en annälan.

»*Wezätas Månadshäfte*» är produkten af en ganska säregen utveckling. Då jag nämligen för 16 år sedan etablerade min affär, fann jag det nödvändigt att göra den känd; och då jag alltsedan oafbrutet sökt »hålla konstens fana högt» och genom illustrerade prospekt etc. visa allmänheten min firmas ståndpunkt, har detta också haft den glädjande påföljden, att jag blifvit allt mera anlitad af förbrukare af goda trycksaker. Därtill kommer också det rent nöjsamma att för firmans kunder och gynnare kunna framlägga resultaten af nya uppfinningar och förbättrade arbetsmetoder.

För att ständigt stå i intim rapport med mina kunder har *Wezätas Månadshäfte* kommit till. Tidskriften kommer att *kostnadsfritt* tillställas den allmänhet, som redan är eller också tänkes blifva kunder samt till dem som antagas hysa intresse för *Svensk konstindustri*.

Wezätas Månadshäfte är afsedt att innehålla populärt affattade små artiklar rörande boktryckarkonst, litografi, klichétillverkning, bokbindning m. m. samt dessutom meddelanden angående industrien och affärlivet i allmänhet.

Göteborg den 31 Dec. 1901

Wald. Zachrisson

TILLKÄNNAGIFVANDE

Det har blifvit sagdt att till krigföring behövas trenne ting: *pengar, pengar, pengar*.

För att rationellt drifva och utvidga en industriell affär behöfves utom fackkännedom, skickliga arbetare samt bästa materiel och maskiner just samma medel som i krigföring, nämligen kapital.

En stor utvidgning och ytterligare inköp af fastighet har gjort det lämpligt att ombilda min firma till ett aktiebolag, som under firma

Wald. Zachrissons Boktryckeri A.-B.

oförändradt och efter samma principer fortsätter verksamheten.

Styrelsen består af herrar bibliotekarien, docenten, d:r L. Wählin, grossh. Axel Carländer och undertecknad — verkställande direktör — med herrar grossh., konsultn Johan Ekman och rektorn vid Göteborgs Högskola, professorn Johan Vising som suppleanter.

Med samma mål för ögonen, nämligen att äfven med den största uppoffring söka göra det bästa af allting, hoppas jag, att den nya firmans skall få åtnjuta det stora förtroende och den uppmuntrande sympati, som kommit den gamla i så hög grad till del.

Göteborg den 31 Dec. 1901

Wald. Zachrisson

STÄMMINGSSILD

Jättehätrar

*Utaf hand, från hvilken soetten dryper,
ordnas flinkt en tyst, men järnhård trupp:
lydande kommandot, gjutna typer
ställa sig i täta leder upp.*

*Fina stilar, utaf konstnär skurna,
dyka upp ur djupa fack och kast;
och på mänskösnillets vingar burna,
länkas de i tankekedjor fast.*

*Skaran växer . . . Bataljoner stiga
fram att lösa bunden mänskoätt,
och i fredliga kolonner viga
de sig in till kamp för ljus och rätt.*

*Skaran växer . . . Snart hon famnat jorden.
Ingen vrå för hennes makt blir tom.
Gutenbergska konsten nu är vorden
bela mänsklighetens egendom.*

*Människans och staternas historia,
hvad vi skönast hoppats, drömt och känt,
skaldens syner, sanningsvitnets gloria —
allt förevigas i tryck och pränt.*

*Jättehärl! för dina vapen falla
mörkrets tron och våldets borg i grus,
och kring dina fanor samlas älla
med gemensam lösen: Varde ljus!*

Alfred Jensen

DE MODÄRNA REPRODUKTIONSSÄTTEN INOM BOKTRYCKET

(Föredrag i Sällskapet Gnistan i Göteborg den 13 Nov. 1901)

llt mera vinner illustrationen terräng inom såväl litteraturen som inom tryckalstren för praktiska ändamål.

Då det för mången torde vara rätt svårt, att ur ett virrvarr af benämningar, för samma sak olika i olika länder, göra sig en föreställning om hvad egentligen dessa benämningar innebära, så skall jag försöka att med några ord lämna en kortfattad förklaring.

Att tala om de modärna reproduktionssätten är dock knappast möjligt utan att beröra utvecklingen af boktryckarkonsten — *konsternas bevarande konst*.

Denna utveckling har särskildt under det sista århundradet gått framåt med en så häpnadsväckande fart att tanken svindlar därvid.

Endast ett exempel: Då man på Gutenbergs tid med mycken svett och möda i en trähandpräss kunde åstadkomma omkring 200, visserligen underbart vackra aftryck pr dag af stilformar och träsnittsstockar, så lämna nu i dag de modärna illustrationsprässarna 1,000 till 1,800 aftryck i timmen, — för att icke nämna att den nyaste amerikanska 8-dubbla rotationsprässen trycker 300,000 illustrerade 8-sidiga tidningar i timmen. Och härvid kommer utvecklingen förvisso icke att stanna. Alla tecken tyda på större kraf å hastighet och större fullkomning i utförandet.

Om reproduktionskonstens hastiga utveckling i vårt land kan man göra sig en föreställning, då man betänker att det för omkring 20 år sedan i Sverige endast fanns några få träsnidare, sysselsättande några personer hvardera och det nu finnes stora reproduktions-

atelierer sysselsättande hundratals personer: konstnärer, fotografer, kemografer och gravörer.

I samma grad som konsten att framställa illustrationer fullkomnats, i samma mån har också efterfrågan stigit, och *de flesta* utgifningar, som nu lämna boktrycksprässen, de må nu vara rent vetenskapliga eller tekniska, äro mer eller mindre illustrerade. Man jämföre t. ex. våra dagars präktigt illustrerade skolböcker med de tråkiga upplagorna från endast ett tiotal år tillbaka. Lägg en Dahms Geografi, tryckt på 70-talet, vid sidan af den af prof. Ernst Carlson för att få en klar uppfattning om hvilken glädje, ja välsignelse som konsten att billigt och snabbt framställa goda illustrationer har blifvit för mänskligheten.

Boktryck erfordrar upphöjda eller reliefartade *klichéer* och af dessa särskilja vi två hufvudgrupper, nämligen

TRÄSNITT och KEMIGRAFI.

Med ordet *kliché* betecknas i dagligt tal alla boktrycksillustrationer. Träsnittet är det äldsta af alla reproduktionssätt, äldre än boktryckarkonsten själf och uppfanns i början af 1400-talet. (Det äldsta daterade träsnittet bär årtalet 1423.)

Stora konstnärer, såsom Dürer och Holbein med flera, ägnade sig vid början af 1500-talet åt denna konst, och denna tid var en träsnittets glansperiod. — Efter att hafva fört en mera eller mindre tynande tillvaro — man skar »stocken», som träsnittet kallades, i långträ med en smal, spetsig knif — kom åter en blomstringstid, då Thomas Bewick i England (död 1828) göt nytt lif i den gamla konsten genom att införa gravering på ändträ

DEN NYA KUNGSPÖTSBRON I GÖTEBORG

med grafstickel. Till träsnitt användes buxbom, och tvänne manér praktiseras, nämligen hvita linjer på svart botten och upphöjda linjer på hvit botten, hvilket sistnämnda är det vanligaste.

Träsnittet, eller den s. k. »stocken», tryckes tillsamman med typerna i boktrycksprässen, hvilket också är fallet med öfriga för boktryck afsedda reproduktioner.

Nästa skede i utvecklingen blef *galvanoplastiken*, som kom till praktisk användning år 1841 och fortfarande är i bruk för mångfaldigande af alla slag af boktrycksklichéer. Galvanoplastiken uppfanns af D:r Heinrich Meyer i Braunschweig. Med galvanoplastik menas här förfaringssättet att med tillhjälp af en elektrisk ström i ett bad, bestående af en lösning af kopparvitriol och svafvelsyra, framkalla en metallfällning på en vaxform, i hvilken t. ex. ett träsnitt blifvit aftryckt. Den utfällda, tunna metallhinnan, i vanligaste fall koppar, förtennas på baksidan för att kunna emottaga ett underlag af stilmetall, afprässas, uppspikas på träfot, monteras och är färdig för användning. En galvanotyp eller s. k. kopparfällning kan, då ett elektriskt våtbatteri användes, utfällas på c:a 12 timmar.

Vi komma nu till den andra hufvudgruppen, nämligen *Kemigrafien*.

Fotografrens användande vid framställandet af illustrationer blef i själfva verket en fullständig omhvälfning.

Alla modärna reproduktionsätt,

vare sig för boktryck eller annan process, måste betjäna sig af fotografien.

För att erhålla klara och skarpa negativ af det för reproduktion afsedda föremålet, hvilket nu kan vara ett natura-objekt, en fotografi, en lavering, tafla eller trycksak, användes den gamla, s. k. *våta metoden*, hvilken gifver långt bättre resultat än den numera vid atelier-fotografering förekommande torr-plåt-metoden.

Tillvägagående vid framställandet af en våtplåt är i korthet följande:

Öfver en ytterst väl renputsad glasplåt hällas joderadt kollodium, hvilket får stelna till en jämn, geléartad hinna. Denna plåt nedsänkes under cirka 3 minuter i ett silfverbad (en lapislösning), hvarunder klor- och jodsilfver fällas ut i kollodiumhinnan. Genom dessa föreningar blir plåten ljuskänslig och är nu färdig att insättas i kameran för exponering, hvilken vanligen alltid försiggår vid elektriskt bågglamp-ljus. — Efter exponeringen framkallas plåten i mörkrummet, fixeras och förstärkes — procedurer som erfordra stor skicklighet och vana. Efter det plåten eller negativet befunnits fullgod, torkas den; hinnan aftages och »vändes öfver» på en annan glasplåt för att i en kopieringsram läggas emot en efter särskilda recept och metoder preparerad metallplåt (zink, mässing eller koppar).

Efter det bilden blifvit öfverförd på t. ex. en zinkplåt framkallas denna; den svagt framträdande bilden färgas, här-

das, inbrännes och är färdig att lämnas till etsaren, hvars arbete nu vidtager.

Af kemigrafien särskilja vi tvänne underafdelningar, nämligen *fototypi* eller s. k. zinketsning och *autotypi* eller halftonsetsning.

För *fototypi* måste originalet bestå af teckningar i öppet linje- eller punktmanér. På en vanligen enligt albumprocessen preparerad zinkplåt öfverkopieras den på nyssnämnda sätt

fotograferade bilden, invalsas med fet färg, hvarefter plåten etsas i svag salpetersyra, som angriper den blanka metallytan, men *icke* den af färg täckta bilden. Efter upprepade anetsningar, djup-, rund- och renetsningar är plåten färdig, visande en upphöjd bild. Efter den s. k. monteringen på stilhöjd (eftergravering och uppspikning på träfot) är fototypi-klichéen färdig för tryckpressen.

Ur Minnesalbum från Hundutställningen i Göteborg 11—13 maj 1901

STÖFVARE

Ägare: Grosshandl. Gust. Werner, Göteborg.

Fotografierna fr. A. Jonason, Kongl. Hoffotograf, Gbg

Reproduktion: Wald. Zachrisson, Cbg

Hela denna procedur, inklusive fotografering af originalet, måste understundom försiggå på mindre än 3 timmars tid.

Vid *autotypi* eller reproduktionen af föremål direkt efter naturen eller af konstverk såsom taflor, skulpturer, laveringar eller af fotografier försiggår fotograferingen på samma sätt som är nämndt, dock med den skillnaden, att *framför* den ljuskänsliggjorda våta glasplåten insättes i kameran etts. k. nät eller raster (screen) bestående af 2 med nästan osynligt kitt sammanfogade glasplattor, af hvilka den ena på innersidan är diagonalt och fråntvånne håll uppgraverad i oändligt fina punkter. Detta nät uppdelar bilden i punkter, hvilka blifva större eller mindre allt efter skuggans eller tonens styrka. Genom detta uppdelande i punkter möjliggöres syrans arbete för åstadkommande af en upphöjd bild. Efter det att autotypinegativet blifvit öfverfördt på en numera vanligen enligt emalj-processen preparerad zink-, mässing- eller kopparplåt vidtager etsarens arbete, hvilket består af en serie omsorgsfulla »uttäckningar» och etsningar. Arbetet afslutas af gravören, monteringen försiggår och autotypien är färdig.

För att visa huru ytterst känsligt det kemigrafiska arbetet är, må nämnas att ett litet dammkorn är nog att förstöra en eljest väl lyckad plåt, som genomgått alla instanserna och att

en skakning i byggnaden kan göra ett negativ odugligt.

Den mest epokgörande och nyaste uppfinning på kemigrafens område är det s. k. *trefärgstrycket*, hvarmed det gångna århundradet så att säga slog rekord i sin stora utvecklingshistoria

på reproduktionsteknikens område. Detta förfaringssätt betingar först tre fotografiska exponeringar å färgkänsliga (ortokromatiska) plåtar och sedan efter diapositiv eller också kopior af förstnämnda plåtar, tre autotypi-negativ med tillhjälp af glasnätet (rastret). De tre förstnämnda exponeringarna ha till ändamål att särskilja de tre grundfärgerna, *gult*, *rött* och *blått* i originalet. Härför betjäna man sig af s. k. färgfilter, hvilka

låta alla de originalets färgstrålar, för hvilka de *icke* äro bestämda, synas hvita eller så att säga, absorbera dem, och blott genomsläppa de önskade strålarna. För *gult* användes en *violet*t, för *rött* en *grön* och för *blått* en *orange*-färgad filter. De tre negativerna kopieras och etsas som tre autotypiplåtar. Denna högst intressanta process gifver ett resultat — man har räknat till öfver hundra färgnyanser — som icke kan uppnås genom kromotypografiskt eller litografiskt tryck med 10 à 12 färger. Den ställer stora fordringar på fotografen, etsaren och till sist på boktryckaren.

W. Z.

HVAD ÄRO VI INRÄTTADE FÖR?

Svaret på ofvanstående är lätt nog att gifva. Det innefattas i det lilla ordet

ALLT.

Allt, som kan hänföras till tryck äro vi i tillfälle erbjuda i det allra modärnaste utförande.

Om Ni vill beställa en trycksak, af hvad slag det vara må, så kom till oss och Ni skall bli fullt belåten. Det urval af stilar och papperssorter, som vi äga, göra oss förvissade om, att alla smakriktningar kunna tillgodoses. Med helt enkla medel kunna öfverraskande resultat erås; en linie här, ett ornament där bryter en vanlig monoton uppsättning, men det gör det än mer, då sättningen i och för sig är konstnärligt gjord. — Genom att använda tvänne färger uppnås ett ytterligare förhöjdt utseende, utan att priset blir så särdeles mycket högre.

Om Ni således önskar ett smakfullt

Accidenstryck

så kunna vi erbjuda Eder sådant. Har Ni behof af

Klichéer,

utförda i hvilket manér som helst, i autotypi, fototypi eller träsnitt, så kunna vi göra sådana på utomordentligt kort tid. Vi göra massor af klichéer dagligen och hänvisa, såsom prof på utförandet, till de i detta häfte befintliga illustrationerna.

Vi hafva en stor atelier för

Teckning

och hafva engagerat framstående artister för denna gren af vår verksamhet. Därför, om Ni har behof af

Reklamer,

så hafva vi allt som erfordras därför. Vi leverera allt, från förslaget till utförandet. Ni behöfver endast nämna ett ord och allt ombesörjes, till och med författandet af täxten.

Kataloger och Priskuranter

äro vår specialitet. Högst få kunna konkurrera med oss i denna tillverkning, för hvilken vi under åratal vunnit stort erkännande, särskildt med afseende på

Illustrerade kataloger och priskuranter.

Sedan komma vi till

Boktryck

i vanlig mening. Tryckningen af ganska digra böcker har af oss utförts på otroligt kort tid. Rekord torde af oss hafva slagits med afseende på hastig leverans. Vi hafva förut kallat detta för

Blixt-tryck,

men då mången icke fullt fattat andemeningen med detta ord, så ha vi ej under senare tiden använt detsamma.

Det börjar nu blifva allt mer och mer brukligt att använda

Illustrerade annonser,

konstnärligt tecknade och utförda för tidningstryck. Vi behöfva knappast påpeka, att vi sedan länge levererat dylika, och att vi äga en rätt stor kundkrets för denna artikel. Det är kanske förmäta att uttala det, men vi tro oss ha varit de allra första i Sverige, som införde illustrerade, konstnärliga tidningsannonser.

Vi hafva äfven ett stort

Bokbinderi

för bindning af alla sorters böcker i de enklaste band såväl som i *praktband*. Bokbinderiet är emellertid sär-

skildt inrättadt för bindning af

Mass-upplagor

och har de nyaste arbetsmaskiner, drifna med elektricitet till sitt förfogande.

Ehuru vi nu uppräknat en del af de arbeten som utföras hos oss, återstår dock ännu att nämna många. Vi göra det icke denna gång, emedan utrymme fattas, dock kunna vi icke underlåta att fästa uppmärksamheten på att vi leverera

Gravyrer

i mässing och andra metaller, särsk. dörrskyltar,

Kopparfällningar

af klichéer för tidningsannonser o. d.,

Sterotypier

i stilmetall af stilsatser och klichéer.

Denna lilla uppsats torde utgöra prof på den

Reklam,

som af oss levereras till billigt pris och som med små medel åstadkommer stora verkningar.

"TRES FACIUNT COLLEGIUM"

A. JONASON FOT.

NOTISER

Som en glädjande yttring af intresset för bok-industrien kan nämnas, att ett Bokindustri-Museum grundats i Stockholm, Jacobsgatan 28.

Äfven här i Göteborg finnes en samling af bokindustriella föremål, gravyrer, bokband m. m. i Slöjdföreningens skolas samlingar.

Ett verksamt och af allmänheten omtyckt reklammedel är vårt »Wezäta Läskplån»: Pris och utstyrselsförslag på begäran.

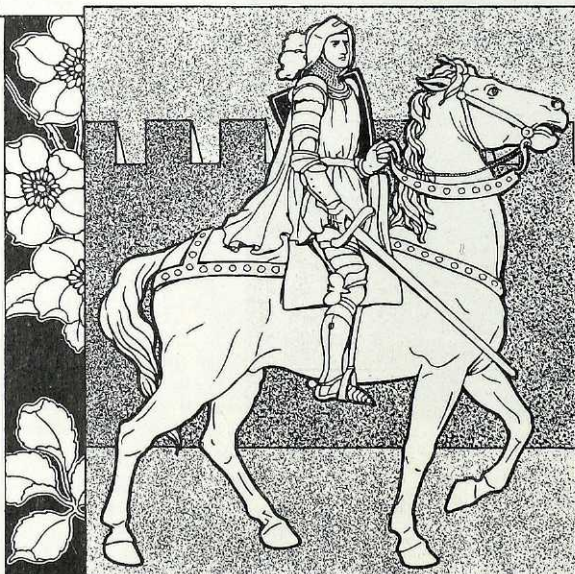
Boktryckeri-Kalendern 1900—1901 är utkommen och finnes att tillgå hos utgifvaren, Wald. Zachrisson, Göteborg och genom Bokhandeln. Pris Kr. 5.—

Vi skulle blifva glada att få höra från våra kunder då de äro nöjda. — Det är alltid uppmuntrande att erfaras om vi lyckats i våra bemödanden.

Som bilaga till detta månadshäfte följer ett porträtt af *H. Maj:t Konungen* utfördt i Autotypi efter fotografi.

WALD. ZACHRISSONS

Boktryckeri A.-B., Göteborg

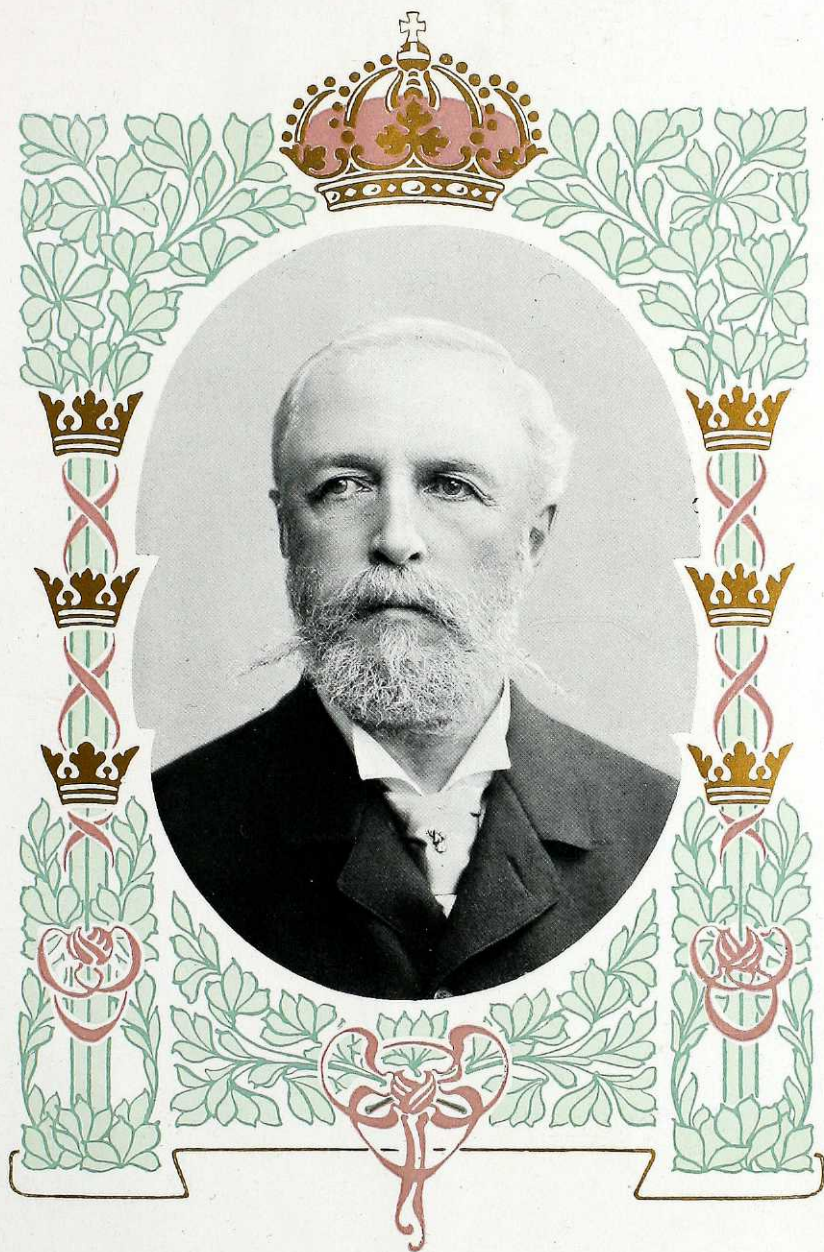
RIKSTEL.
3 42

Konstnärlig annonsering är för affärer det-samma som ånga för maskinen.

I Januari är rätta tiden för planerandet af värkataloger och priskuranter. Vi hafva en hel grufva af idéer!

Vi önska vinna alla våra kunders välvilja och förtroende genom att betjäna dem redbart, raskt och efter bästa förmåga.

MODERN
GRAFISK
KONSTANSTALT

Bilaga till Wezätas Månadshäfte N:o 1

A. Jonason, KONGL. Hoffotograf

Auto: W.Z.-G.

WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI
GÖTEBORG 1901

